

STRENNA 2023

Komentár dona Ángela Fernández Artimeho,
hlavného predstaveného Saleziánov dona Bosca

AKO KVAS V DNEŠNEJ ĽUDSKEJ RODINE

Laický rozmer rodiny dona Bosca

2023 STRENNA

hlavního představeného
dona Ángela Fernández
Artimeho

Jako *kvas* v dnešním světě

Laický rozměr salesiánské rodiny

ANS AGENZIA INFO
SALESIANA

© 2023 Editrice S. D. B., Direzione Generale Opere don Bosco, Roma

Preklad: © Jozef Skala SDB

Foto na obálke: archív Saleziáni dona Bosca

Slovenské vydanie: © Vydavateľstvo DON BOSCO 2023

Úvod

Pri príležitosti stretnutia Svetovej rady saleziánskej rodiny, ktoré sa konalo v máji 2022 v Turíne-Valdoccu, ma požiadali, aby som spolu so *Strennou* na rok 2023 prehľbil tému laického rozmeru saleziánskej rodiny – rodiny, ktorá sa snaží byť vždy verná Pánovi v „šľapajach“ dona Bosca. Cieľom tohto *Komentára* je reagovať na túto požiadavku.

V prvom rade chcem pripomenúť, že *Strenna 2023* je určená **dvom skupinám adresátov**:

Prvými sú dospievajúci a mladí ľudia zo všetkých prítomností rodiny dona Bosca vo svete ako prví „adresáti“ saleziánskeho poslania. V skutočnosti sú od samého začiatku prítomní v saleziánskych domoch, sú v centre pozornosti každej skupiny našej rodiny a musia byť schopní spoznať – ako kresťania alebo aj ako veriaci iných náboženstiev – silu Pánovho posolstva „byť soľou zeme a svetlom sveta“; *byť kvasom v dnešnej ľudskej rodine*. Je to veľmi krásne odhodlanie, nádherný spôsob prežívania povolania a zároveň cenná výzva pre nás vychovávateľov, ktorí máme za úlohu sprevádzať mladých ľudí na ceste životom, aby ju prežívali v znamení úsilia a zodpovednosti, v snahe o bratstvo a spravodlivosť pre všetkých a pre každého jednotlivca.

Strenna je zároveň adresovaná všetkým skupinám saleziánskej rodiny, ktoré sú pozvané znovu objaviť (alebo objaviť) *laický rozmer* vlastný našej rodine a komplementárnosť povolání, ktorá medzi nami vždy existovala a musí existovať.

Vo svetle toho, čo najviac charakterizuje našu pedagogiku a našu spiritualitu, chceme pomôcť najmä dospievajúcim a mladým ľuďom objaviť, že každý z nich je povolaný byť ako kvas, o ktorom hovorí Ježiš: dobrý kvas, ktorý pomáha, aby „chlieb“ *ľudskej rodiny* rástol a bol väčší a chutnejší. Každý z nich je povolaný byť skutočným protagonistom, pretože svojím spôsobom je „poslaním na tejto zemi“.¹

Pre **rodinu dona Bosca** je to posolstvo, ktoré ju energicky podnecuje k tomu, aby znovu objavila svoj laický rozmer. V skutočnosti je to rodina, ktorej väčšinu členov tvoria laici: muži a ženy z mnohých národov, roztrúsení po všetkých kontinentoch. Táto rozmanitosť, ktorá nás odlišuje, je sama o sebe darom a zodpovednosťou a nemôžeme sa jej vyhýbať. To, že sme tak kultúrne bohatí a rozšírení vo svete, je ovocím dejín poslania a charizmy, v ktorých sme vznikli a ktoré sú darom Ducha Svätého. Byť **spolu** ako Boží ľud (*laós* = ľud, teda laik, t. j. člen ľudu) pre dobro mladých ľudí od východu po západ zemegule, od juhu po sever je plne v súlade s tým, čo Cirkev už nejaký čas naliehavo žiada a čo náš rozdrobený svet čoraz viac potrebuje.

Ako **zasvätení muži a ženy v saleziánskej rodine** sme rovnako pozvaní byť „kvasom v chlebe ľudstva“, žiť jeden s druhým a nechať sa obohacovať evanjeliou laickosťou toľkých bratov a sestier. V skutočnosti s nimi prežívame väčšinu dňa. Sekulárnosť je už teda v našej DNA ako saleziánskych zasvätených mužov a žien, pretože sme vznikli v rodine, ktorej dal don Bosco život v prvom oratóriu a ktorá bola od začiatku zložená zo zasvätených mužov, žien a laikov. Narodili sme sa s touto intenzívnou blízkosťou a vzájomne sa obohacujeme

¹ Porov. EG, 273; ChV, 25.

svojimi životnými stavmi a povolaniami. Stručne a výstižne povedané: *ako rodina sme povolaní k tomu, aby sme sa navzájom darovali a doplňali.*

1. KVAS KRÁĽOVSTVA

*A zasa povedal:
„K čomu prirovnám Božie kráľovstvo?
Podobá sa kvasu, ktorý žena vezme
a vmiesi do troch mier múky,
až sa všetko prekvasí“ (Lk 13, 20 – 21).*

Kvas pôsobí ticho. Kvas pôsobí v tichu rovnako ako Božie kráľovstvo; pôsobí „zvnútra“.

Kto vlastne dokázal počuť, ako kvas pôsobí na múku a cesto, do ktorého bol vložený, ako spôsobuje, že celá hmota kysne? Tento obraz nám umožňuje pochopiť pôsobenie Božieho kráľovstva. Samotný apoštol Pavol predstavuje kráľovstvo a pripomína to podstatné: „Veď Božie kráľovstvo nie je jedlo a nápoj, ale spravodlivosť, pokoj a radosť v Duchu Svätom“ (Rim 14, 17). Toto je spôsob, akým Duch pôsobí vnútorne a neviditeľne; je to kvas vložený do srdca. A tak ako kvas pôsobí priamym kontaktom, tak je to aj s evanjeliom.

Podobenstvo o kvase, ktoré bolo zvolené za tému *Strenny 2023*, má veľkú evanjelióvu a pedagogickú múdrosť a silnú výchovnú hodnotu. V úplnosti vyjadruje povahu Božieho kráľovstva, ktoré Ježiš žil a o ktorom učil.

Existujú rôzne interpretácie a dôrazy. Moja interpretačná voľba pre tohtoročnú *Strennu* je predstaviť kvas ako obraz, symbol plodnosti a rastu typického pre Božie kráľovstvo. Kráľovstvo, ktoré v srdciach ľudí plodí povolanie k životu, povolanie tam, kde nás Boh zasadil, usmerňuje poslanie laikov a celej rodiny dona Bosca.

„Trochu kvasu prekvasí celé cesto“ (Gal 5, 9). Je úžasné, ako časť múky zdvojnásobí alebo strojnásobí svoj objem vďaka pridaniu malej porcie kvasu. Pán hovorí, že *Božie kráľovstvo je ako kvas*, ktorým sa prekvasí cesto na prípravu chleba. Ako Ježiš zdôrazňuje, kvas nie je prvok, ktorý by bol prítomný vo veľkom množstve. Naopak, využíva sa ho veľmi málo. Vyznačuje sa však tým, že je *jedinou živou zložkou*, a keďže je živá, má moc *ovplyvňovať, podmieňovať a premieňať celé cesto*.

Môžeme teda tvrdiť, že Božie kráľovstvo je

„ľudsky malá a zdanlivo nepodstatná skutočnosť. Aby sa človek stal jej súčasťou, musí byť chudobný v srdci; nesmie dôverovať vlastným schopnostiam, ale sile Božej lásky; nesmie sa snažiť byť dôležitý v očiach sveta, ale vzácny v očiach Boha, ktorý má radšej jednoduchých a pokorných. [Iste] Božie kráľovstvo si vyžaduje našu spoluprácu, ale predovšetkým je to Pánova iniciatíva a dar. Naša nepatrná činnosť, zdanlivo malá tvárou v tvár zložitosti problémov sveta, keď sa vloží do Božej činnosti, nebojí sa ťažkostí. Pánovo víťazstvo je isté: jeho láska pôsobí, že každé semeno dobra v zemi vyklíči a vyrastie. To nás otvára pre dôveru a nádej napriek drámam, nespravodlivosti a utrpeniu, s ktorými sa stretávame. Semeno dobra a pokoja klíči a rastie, pretože milosrdná Božia láska ho necháva dozrieť“.²

² FRANTIŠEK: *Anjel Pána*. 14. jún 2015.

2. BOŽIE KRÁĽOVSTVO, KTORÉ SA RODÍ V NAŠOM SVETE, UPROSTRED SVETIEL A TIEŇOV

V evanjeliu prichádza kráľovstvo so samotným Ježišom: je to jeho prítomnosť, jeho slovo – on, Slovo, ktoré sa stalo telom. Je to jeho spôsob života s ľuďmi, stretáva sa s ľuďmi zo všetkých spoločenských vrstiev a spomedzi nich uprednostňuje tých, ktorých ostatní vylučujú. V *Evanjeliu podľa Matúša* je úryvok, ktorý nám odhaľuje spôsob, akým Ježiš prežíva Božie kráľovstvo.

*„Farizeji vyšli von a radili sa o ňom, ako ho zahubiť.
Ježiš to vedel, preto odtiaľ odišiel.
Mnohí šli za ním a on ich všetkých uzdravil,
len im pohrozil, aby ho neprezradili.
Tak sa splnilo, čo povedal prorok Izaiáš:
„Hľa, môj služobník, ktorého som si vyvolil,
môj miláčik, v ktorom mám zaľúbenie.
Vloží na neho svojho Ducha
a oznámi právo národom.
Nebude sa škiepiť, nebude kričať,
nik nebude počuť na ulici jeho hlas.
Nalomenú trst' nedolomí, hasnúci knôtik nedohasí,
kým neprivedie právo k víťazstvu.
V jeho meno budú dúfať národy““ (Mt 12, 14 – 21).*

Sám Ježiš pôsobí ako kvas medzi najobyčajnejšími ľuďmi, medzi chorými, ktorí potrebujú uzdravenie. „A uzdravil ich všetkých“ je „laickou“ tvárou Ježiša uprostred *laós*, jeho ľudu, kde nie je rozdiel v spoločenskej triede alebo pôvode. Zdá sa, že ich všetkých spája chudoba a potreba pomoci. Zraniteľnosť, ktorá mu nie je cudzia – ako ukazujú prvé verše, kde sa hovorí o otvorení nepriateľstve farizejov –, je predzvesť kríža, ktorý sa blíži a kde jeho „stať sa chudobným, aby nás obohatil“ dosiahne svoje plné dovŕšenie (porov. Jn 19, 30).

„Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kľadajte sa a verte evanjeliu“ (Mk 1, 15). Tento výraz sa v evanjeliu vyskytuje 122-krát a 90-krát zaznieva z Ježišových úst. Ako to mnohokrát vyjadril veľký teológ Karl Rahner, je zrejmé, že jadrom Ježišovho kázania je Božie kráľovstvo. Ježiš žil kráľovstvo naplno, skutkami poukazoval na bezpodmienečnú Božiu lásku k tým najmenším, jeho spôsob života osmózou prevzali Dvanásti a pokračovali v ňom v prvej Cirkvi: „Aj ten, kto verí vo mňa, bude konať skutky, aké ja konám, ba bude konať ešte väčšie“ (porov. Jn 14, 12).

Aj dnes si uvedomujeme, že v tomto kráľovstve, ktoré sa buduje, sa robí a rastie veľa dobrého vo všetkých zemepisných šírkach. Uvedomujeme si tiež prítomnosť toľkej bolesti: utrpenia, ktoré je často priamym dôsledkom nášho spôsobu bytia a konania v *ľudskej rodine*.

Sme povolaní otvoriť svoje oči a srdcia pre Boží spôsob konania, ktorý zakladá svoje kráľovstvo podľa svojich ciest. Keď sa prispôbujeme jeho spôsobu bytia a konania, spolupracujeme s ním ako robotníci na jeho vinici. V opačnom prípade prestáva byť „Božím“ a stáva sa len naším dielom.

Univerzálna otvorenosť, ktorá nás ako saleziánsku rodinu charakterizuje, je v plnom súlade s evanjeliom kráľovstva. Blízkosť rôznych ľudských spoločností v 75 % krajín sveta je sama o sebe obrovským potenciálom pre jednotu a poslanie. Cirkev tvorí viac ako 99 % laikov.

Predstavte si, ako sa tento pomer zvýši, ak vezmeme do úvahy a zahrnieme celú *ľudskú rodinu*: laici sú cestom i kvasom kráľovstva. Ako napísal svätý Ján Pavol II. pred viac ako 30 rokmi, v tomto obrovskom svete „misia je ešte len na začiatku“.³

Niekedy sa náš ľudský prínos alebo naše malé úsilie môže zdať bezvýznamné, ale pred Bohom je vždy vzácne. Účinnosť a výsledky nášho úsilia nesmieme a nemôžeme merať podľa toho, koľko do nich investujeme, koľko úsilia si od nás vyžadujú, akoby to boli jediné faktory, pretože dôvodom a motívom všetkého je Boh. Nestrácajme sa vo výhovorkách, ktoré ochromujú poslanie a budovanie kráľovstva. Aj pre dona Bosca môže byť výborné nepriateľom dobrého: netreba čakať na ideálne okolnosti, aby sme urobili prvý krok. Buďme si vedomí svojich hraníc, zbavení triumfalizmu a sterilnej samolúbosti a zároveň plní dôvery, istí, že vždy „začíname bodom prístupným dobru“⁴: toto je štýl kráľovstva prežívaný podľa saleziánskej charizmy.

Ked' sa na skutočnosť pozrieme Božími „očami“ a „srdcom“, pochopíme, že malosť a pokora neznamenaajú slabosť a zotrvačnosť. Je toho málo, čo môžeme urobiť tvárou v tvár tomu množstvu, ktoré sa od nás vyžaduje. Nikdy to však nie je „málo“ alebo nepodstatné, pretože je to Boh, kto nás necháva rásť. Je to Božia sila, ktorá prichádza na pomoc. A je to Boh, kto nakoniec sprevádza naše odhodlanie, naše úsilie, naše bytie chudobným kvasom v ceste. Za predpokladu, že všetko a vždy robíme v jeho mene.

3. ĽUDSKÁ RODINA POTREBUJE ZODPOVEDNÝCH SYNOV A DCÉRY

„Radosti a nádeje, žalosti a úzkosti ľudí dnešných čias, najmä chudobných a všetkých, ktorí trpia, sú zároveň radosťami a nádejami, žalosťami a úzkosťami Kristových učeníkov a niet nič naozaj ľudské, čo by nenašlo ozvenu v ich srdciach.“⁵

Takto sa začína pastorálna konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*. O tri roky si pripomenieme 60. výročie jej vyhlásenia.⁶ Vyznačovala a naďalej vyznačuje horizont, v ktorom je Cirkev povolaná pohybovať sa – panorámu tak dobre známu tým, ktorí v Cirkvi a vo svete vykonávajú poslanie, aké vykonával don Bosco, kde je vždy prítomná mladistvá vitalita a súcit s chudobnými a trpiacimi.

Je to pozvanie k solidarite a k nebojácnemu vstupu do tohto obdobia, ktoré nám bolo dané žiť, s výzvami, ktoré sa zdajú čoraz intenzívnejšie, čoraz globálnejšie a ako prvé postihujú, často tragicky, najmladšie skupiny obyvateľstva.

Je to snaha objaviť zmysel vlastnej existencie s vedomím, že môj život nikdy nie je izolovaný od života ostatných. „Ja“ a „my“ môže existovať a dobre žiť len spolu. Podobenstvo o kvase a návrh tejto *Strenny* nám pomáhajú naladiť sa na vývojové procesy, ktoré formujú ľudské dejiny. Kvások zmiešaný s masou cesta potrebuje svoj čas na kvasenie a aj my máme zodpovednosť a záväzok budovať túto ľudskú rodinu, aby bol svet životaschopnejší, spravodlivejší a bratskejší.

³ Porov. JÁN PAVOL II.: Encyklika *Redemptoris missio*. Rím 7. december 1990, č. 40.

⁴ MB V, 367.

⁵ GS, 1.

⁶ Konštitúcia bola promulgovaná počas slávania vešpier na slávnosť Nepoškvrneného počatia Panny Márie 7. decembra 1965.

Vieme, koľko dobra nás obklopuje, ale aj to, koľko utrpenia, nespravodlivosti a smútku stále sužuje svet, v ktorom žijeme. Pápež František nám to pripomína, keď hovorí:

„Každá generácia si musí osvojiť zápasy i víťazstvá predchádzajúcich generácií a doviest' ich k ešte vyšším métam. To je cesta. Dobro, tak ako láska, spravodlivosť a solidarita, sa nedosahuje raz a navždy; musia sa získavať každý deň. Nemožno sa uspokojiť s tým, čo sa dosiahlo v minulosti, zastaviť sa a užívať si, akoby sme si nevšimli, že mnohí naši bratia ešte trpia pre nespravodlivosť, ktorá je výzvou pre nás všetkých.“⁷

Narastá krik chudobných, z ktorých väčšinu tvoria deti, dospievajúci a mladí; čelíme výzvam, rovnako rozsiahlym a blízky tým, ktoré nachádzame na počiatku nášho poslania. Určite nie sme menej stvorení pre túto dobu, ako bol don Bosco pre svoju dobu. Silne cítime volanie, ktoré vychádza z *ľudskej rodiny*, ktorej sme súčasťou ako jednotlivci aj ako spoločenstvo; rodiny poznačenej a zranenej naliehavou potrebou spravodlivosti a dôstojnosti pre posledných a odvrhnutých;⁸ potrebou pokoja a bratstva;⁹ potrebou starostlivosti o spoločný domov.¹⁰

Nemenej silná a zásadná, teda koreň každej inej túžby, je potreba pravdy¹¹ a potreba Boha.¹²

Tvárou v tvár tejto skutočnosti si musíme veľmi dobre uvedomiť, že nemôžeme odkladať na zajtra to dobré, čo môžeme a musíme urobiť dnes. Sme povolaní byť kvasom, ktorý premieňa *ľudskú rodinu* zvnútra. Je to základný mandát, ktorý sa zhoduje s našim životom, s ľudským bytím – nikto sa od neho nemôže vzdialiť alebo sa považovať za vylúčeného z neho.

Preto ako členovia rodiny dona Bosca, inšpirovaní evanjeliovou dynamikou kvasu, máme v úmysle prehĺbiť a spoznať bohatstvo toho, že *sme súčasťou tejto rodiny, ľudskej a saleziánskej, kde mnohí v tejto rodine dona Bosca sú laici* a kde sa ako zasvätené osoby musíme obohatiť o túto komplementárnosť.¹³ Byť laikom je životný stav, povolanie, ktoré prevažne charakterizuje všetky prítomnosti vo svete, čo sa rôznym spôsobom stotožňujú alebo ladia s rodinou dona Bosca. Uznávaní a zjednotení ako autentická rodina chceme čo najviac využiť dar ich života, silu ich viery, krásu ich rodiny, skúsenosti z ich života a práce, ich talent interpretovať a prežívať charizmu a poslanie dona Bosca pre mladých a dnešný svet.

4. LAIK: KREŠŤAN, KTORÝ „POSVÄCUJE SVET ZVNÚTRA“

Je to takto: laik v Cirkvi a v saleziánskej rodine je a vždy bude oddaným kresťanom, ktorý „posväcuje svet zvnútra“.

Správny a vnímavý pohľad na ekleziológiu navrhnutú Druhým vatikánskym koncilom nám umožňuje vyhlásiť, že dnes, najmä ako kresťania, nemôžeme akceptovať (a už vôbec nie podporovať) dualizmus medzi posvätným a profánnym v realite sveta, ktorý stvoril Boh. K tomuto dualistickému posunu určite došlo vtedy, keď nebola dostatočne pochopená legitímna autonómia „svetských vecí“ na rozdiel od „posvätných“ alebo náboženských vecí.

⁷ FT, 8 a 11.

⁸ Porov. FT, 15 – 17; 18 – 21; 29 – 31; 69 – 71; 80 – 83; 124 – 127; 234.

⁹ Porov. FT 88 – 111; 216 – 221; ChV 163 – 167.

¹⁰ Celá encyklika *Laudato Si'*.

¹¹ Porov. LF 23 – 25; FT 226 – 227.

¹² Porov. LF 1 – 7; 35; 50 – 51; 58 – 60.

¹³ Porov. VECCHI, J. E.: *La famiglia salesiana compie venticinque anni*. In: BAY, M. (A CURA DI): *Educatori appassionati esperti e consacrati per i giovani. Lettere circolari ai Salesiani di don Juan E. Vecchi*. LAS: Roma 2013, 137.

Cirkev od počiatkov kresťanstva a najmä od Druhého vatikánskeho koncilu jasne uznáva vzťah kresťana k svetu, v ktorom žije; a to aj v spoločnosti, kde byť kresťanom bolo a je niečo okrajové.

V *Liste Diognetovi* (2. storočie po Kr.) – podľa môjho názoru krásnom diele ranokresťanskej literatúry – sa nachádza nádherný opis kresťana vo svete:

„Kresťania sa nelíšia od ostatných ľudí ani krajom, ani rečou, ani spôsobom života. Lebo neobývajú vlastné mestá, nepoužívajú nijakú osobitú reč ani nežijú nejakým nápadným životom. Toto učenie nevynašli oni dajakým rozumovaním alebo úsilím bádateľov ľudí ani nehájajú ľudskú náuku ako niektorí.

Obývajú aj grécke, aj barbarské mestá, podľa toho, ako komu určil osud. V obliekaní a strave, ako aj v ostatných oblastiach života, sa držia domorodých obyčají, no ukazujú obdivuhodný, ba podľa všeobecnej mienky až neuveriteľný životný postoj. Bývajú vo svojej vlasti, ale ako cudzinci.

Všetko majú s ostatnými spoločné ako občania a všetko znášajú ako prišielci. Každá cudzia krajina je ich vlasťou a každá vlasť cudzinou. [...]

Jedným slovom: Čím je duša v tele, tým sú kresťania vo svete. Duša je rozptýlená po všetkých údoch tela, kresťania po mestách sveta. [...].“¹⁴

Je to nádherný a veľmi užitočný text na pochopenie kresťanskej sekulárnosti, ktorú chceme predstaviť a ktorú sme v názve *Strenny* označili ako „laický rozmer“ kresťanského života a našej saleziánskej rodiny.

Saleziánska rodina dona Bosca je dnes povolaná žiť vo svete ako kvas a spolupracovať – vychádzajúc z vlastného stavu veriaceho človeka – na budovaní lepšieho sveta, nech sme kdekôľvek, bez ohľadu na národ, kultúru alebo náboženstvo. Cirkev pomenovala túto širokú oblasť pôsobenia ako sekulárna povaha povolania laikov.

„Pre laikov je vlastný osobitný svetský charakter. [...] Laici majú na základe vlastného povolania hľadať Božie kráľovstvo tak, že sa starajú o časné veci a usporadúvajú ich podľa Boha. Žijú vo svete, to jest venujú sa všetkým svetským povinnostiam a prácam každého druhu vo zvyčajných podmienkach rodinného a spoločenského života, s ktorými ich existencia takrečeno zrástla. Boh ich volá, aby sa vykonávaním svojho zamestnania v duchu evanjelia ako kvas znútra pričinovali o posvätenie sveta a tak urobili Krista zjavným ostatným ľuďom, najmä svedectvom svojho života, jasom svojej viery, nádeje a lásky. Je teda ich osobitnou úlohou osvetľovať a usporadúvať všetky časné veci, ktoré sa ich bezprostredne týkajú tak, aby sa vždy diali a zveľadovali podľa Krista a boli na chválu Stvoriteľa a Vykupiteľa.“¹⁵

A nemenej pravdivé je to, že stav veriacich laikov je spoločný pre všetkých a že všetci sme spoluzodpovední za kráľovstvo.

„Z teologického hľadiska sa laickosť celej Cirkvi chápe na základe významu vzťahu Cirkvi a sveta a na základe všeobecného kňazstva, proroctva a kráľovského rozmeru; každý pokrstený je členom Cirkvi, ktorá musí slúžiť svetu na sprítomnenie spásynosnej Božej vôle a jeho kráľovstva, aj keď každý pokrstený túto laickosť vykonáva alebo rozvíja osobitným spôsobom, takže existuje

¹⁴ *List Diognetovi* (kap. 5 – 6; Funk 1, 317 – 321).

¹⁵ LG, 31. Apoštolská exhortácia *Christifideles laici* (1988) veľmi dobre zhŕňa, že úlohou všetkých pokrstených je byť kvasom vo svete, aj keď rôznymi spôsobmi: Obrazy evanjelia: soľ, svetlo a kvas sa týkajú všetkých Ježišových učeníkov bez výnimky, ale zvláštnym spôsobom laikov. Majú obdivuhodne hlboký význam pre nich, lebo vyjadrujú nielen hlboké zakotvenie a plnú účasť laikov na zemi, vo svetle, v spoločnosti ľudí, ale aj – a predovšetkým – to nové a originálne v zakotvení a účasti, ktorá nachádza svoj zmysel v rozširovaní spásynosného evanjelia (porov. ChL 15).

rôznorodosť služieb a funkcií a do istej miery aj „prítomnosti a situácie“ vo svete, v dejinách a v spoločnosti.“¹⁶

Je dôležité pochopiť, v čom spočíva tento „kresťanský štýl“ ako spôsob prítomnosti v spoločnosti v súlade s Druhým vatikánskym koncilom;¹⁷ cesta vpred pre evanjelizáciu a misijnú činnosť Cirkvi v spoločnosti, kde religiozita už nemôže byť považovaná za samozrejmosť, akoby to bolo niečo prirodzené a vždy prítomné.

Uznávajúc „autonómiu profánneho“ ako legitímny aspekt sekularity, sa teológia snaží rozlišovať medzi autonómiou profánnych úloh a sférou náboženského, pričom obe skutočnosti majú legitímne právo koexistovať. Inými slovami, zdôrazňuje legitímny aspekt laickosti, ktorý sa veľmi líši od „sekularizmu“ spojeného s radikálnou sekularizáciou, ktorá je nepriateľom všetkého, čo je náboženské. Náboženská skutočnosť v rôznych „vierovyznaniach“ má plné právo na existenciu a na „občiansky preukaz“. Druhý vatikánsky koncil je v tomto smere rozhodujúci:

„Zdá sa, že mnohí naši súčasníci sa však podľa všetkého obávajú, že upevnenie vzťahov medzi ľudskou činnosťou a náboženstvom by mohlo ohroziť nezávislosť jednotlivcov, spoločenstiev alebo vedných odborov.

Ak sa pod autonómiou pozemských skutočností rozumie, že stvorené veci a ľudské spoločenstvá majú vlastné zákony a hodnoty, ktoré človek musí postupne poznávať, uplatňovať a usporadúvať, potom je táto požiadavka celkom oprávnená a správne sa jej domáhajú nielen ľudia našich čias, ale aj zodpovedá vôli Stvoriteľa. (...)

V tomto ohľade možno len ľutovať, že sa i medzi samými kresťanmi dakedy vyskytli určité stanoviská, ktoré si nedostatočne uvedomovali oprávnenú autonómnosť vedy. (...) Ak sa však pod „autonómiou časných vecí“ rozumie, že stvorené veci sú nezávislé od Boha a že človek ich môže používať bez zreteľa na Boha, vtedy nikomu, kto uznáva Boha, nemôže uniknúť, do akej miery sú podobné názory pomýlené. Veď stvorenie bez Stvoriteľa zaniká.“¹⁸

Kresťanská antropológia sa dnes, rovnako ako v minulosti, musí snažiť preložiť hodnoty a posolstvo spásy, ktoré odovzdáva evanjelium, do jazyka rôznych spoločností a kultúr sveta. Ide o zosúladenie legitímnej autonómie človeka s platnosťou, autenticitou a koherenciou kresťanskej viery. To je výzva pre veriaceho človeka, pre veriacich kresťanov a pre nás v našom poslaní rodiny dona Bosca: úcta k všetkým, ale strach a hanba za naše postavenie ako veriacich nikdy a s nikým!

Cirkev nám hlasom Druhého vatikánskeho koncilu pripomína, že je veľkou chybou oddeľovať každodenný život od života viery.

„Nemajú pravdu tí, ktorí keďže vedia, že tu nemáme trvalé miesto, ale hľadáme si budúce, sa nazdávajú, že môžu zanedbávať svoje pozemské povinnosti, pričom im uniká, že práve viera ich na ne ešte viac zaväzuje v súlade s povolaním, ktorého sa každému dostalo. Nemenej sa však mýlia tí, ktorí sa, naopak, domnievajú, že sa môžu pohrúžiť do svojich pozemských záležitostí takým spôsobom, akoby tie nemali celkom nič spoločné s náboženským životom, ktorý sa podľa nich obmedzuje iba na bohoslužobné úkony a niektoré mravné povinnosti. Tento nesúlad

¹⁶ BERZOSA, R.: «Una teología y espiritualidad laical?», Revista Misión Abierta (mercaba.org/fichas/laico).

¹⁷ Porov. THEOBALD, C.: *La fede nell'attuale contesto europeo. Cristianesimo come stile*. Queriniana: Brescia 2021, 96 – 146.

¹⁸ GS, 36.

vyskytujúci sa u mnohých medzi vierou, ktorú vyznávajú, a ich každodenným životom, treba zarátať medzi najväčšie bludy našej doby.“¹⁹

Ide o to, aby sme žili ako kresťania vo svete, ktorý nebude lepší bez malého kvasu, čo kresťanstvo prináša do sveta stvoreného Bohom. Práve z pokory, ale aj z presvedčenia o hodnote našej viery môžeme v dialógu s rôznymi spoločnosťami a kultúrami prispieť k zlepšeniu života ľudí okolo nás, pričom sa zriekame akejkol'vek logiky prozelytizmu alebo vnucovania. Slovom vynikajúceho pastiera a muža reflexie schopného viesť dialóg s kultúrou kardinála Carla Mariu Martiniho: „Vymáhať si vieru, či už vedeckú, filozofickú, alebo teologickú, aby sa dosiahol cieľ vnucovaním riešenia, je bolestným predpokladom ideológie, ktorá je zdrojom násilia.“²⁰ Ale ani pre kresťanov všetkých čias – a najmä dnes – nie je prijateľné praktizovať pohodlný irenizmus alebo „dobráctvo“, ktoré znižuje súdržnosť, svedectvo a osobnú i komunitnú autenticitu.

A tak ako kvások prejde cestom takmer bez povšimnutia, aj naša spolupráca pri budovaní Cirkvi a spoločnosti, ktorá je ľudskejšia, spravodlivejšia a viac v súlade s Božou vôľou, od nás žiada, aby sme uvažovali o tom, že je dôležitejšie konať dobro, než aby sa dobro, ktoré sa vykoná, pripisovalo nám; najdôležitejšie bude vždy prispievať k dobru spoločnosti a sveta, a to aj „bez autorských práv“, nezamieňať si účinné konanie s protagonizmom a uznať, že dobro vykonané inými má prinajmenšom takú hodnotu ako naše vlastné. Ak nie sme o tom presvedčení, znova si prečítajme úryvok z evanjelia, v ktorom Pán karhá svojich učeníkov za to, že sa snažia zastaviť dobro, ktoré robia iní, aj keď nepatria do „ich skupiny“.

Musíme čítať realitu vo viere, ktorá zahŕňa aj iných, podporovať dialóg s inými, s kultúrou, s médiami, s intelektuálmi, s tými, ktorí zmýšľajú inak, dokonca v opozícii voči nám. Sú to cnostné návyky, ktoré si vyžaduje náš spôsob bytia vo svete – „kresťanský a saleziánsky štýl“ – ktorý môžeme vniesť do nášho pohľadu na svet a veci.

Tento štýl nám umožní nadviazať vzťahy s inými zasvätenými osobami, s inými vysvätenými služobníkmi, s inými veriacimi laikmi, s inými kresťanmi a s mužmi i ženami iných náboženstiev. Zdá sa, že je to dobrý spôsob, ako byť „povoláný prispieť, takmer zvnútra, ako kvas k posväteniu sveta“. Spôsob konania, ktorý nás uvádza do súladu s „univerzálnym povolaním k svätosti v Cirkvi“. A keďže Cirkev sa vo svete angažuje v dvojakom rozmere – transcendentnom a imanentnom, každý kresťan musí byť znamením Božieho kráľovstva, ktoré je už prítomné v ľudských dejinách. Ak nábožnosť a zbožnosť, život modlitby a sviatostný život zdôrazňujú transcendentný profil tejto svätosti, sociálna angažovanosť za spravodlivosť a ľudské bratstvo zdôrazňuje pre nás imanentný kresťanský rozmer. Tak ako don Bosco, aj my kráčame nohami po zemi a oči upierame na nebo. V tomto zmysle nám kvalifikovaný člen našej saleziánskej rodiny ponúkol svoju vlastnú životnú reflexiu ako laik vo svete a v rodine dona Bosca, pričom definoval veriacich laikov v Cirkvi a v rodine dona Bosca ako mužov a ženy s trojitou príslušnosťou: príslušnosťou ku Kristovi, príslušnosťou k Cirkvi a príslušnosťou k svetu.²¹

Pápež František nám pri krásnom stretnutí, ktoré sme s ním zažili pri príležitosti kanonizácie Artemida Zattiho, keď ho predstavil ako „príbuzného všetkých chudobných“, pripomenul, že

¹⁹ GS, 43.

²⁰ Porov. MARTINI, C. M.: *Los movimientos en la Iglesia*. LEV 1999, s. 156.

²¹ Porov. BOCCIA, A.: *Credenti Laici nella Chiesa e nella Famiglia di Don Bosco. Uomini e donne delle tre appartenenze*. Edizione privata.

súčasťou nášho saleziánskeho povolania je byť vychovávateľmi srdca a pripravovať ľudí, najmä mladých, na dnešný svet:

„Nemocnica sa tak stala ‚Otcovým pohostinstvom‘, znakom Cirkvi, ktorá chce byť bohatá na dary ľudskosti a milosti, príbytkom prikázania lásky k Bohu a k bratovi, miestom zdravia ako zástavy spásy. Je tiež pravda, že to vstupuje do saleziánskeho povolania: saleziáni sú veľkými vychovávateľmi srdca, lásky, afektivity, sociálneho života; veľkými vychovávateľmi srdca.“²²

Prinášať Cirkvi a svetu dar laickej charizmy prežívanej v saleziánskej rodine je odpoveďou povolania, ktoré nás vedie k tomu, aby sme boli prítomní ako znamenie a svedkovia a v dialógu i pokornej službe ponúkali to, kým sme, pre spoločné dobro.

Práve z laického života a v ňom samotnom, ktorý v mnohých prípadoch prechádza cez špecifické povolanie v rodine a profesionalitu vo svete, sú laici, a najmä kresťanskí laici, laici rodiny dona Bosca, povolani vytvárať, podporovať a udržiavať evanjeliové hodnoty v spoločnosti a dejinách, prispievať ku *consecratio mundi*, k posväteniu sveta, k nastoleniu Božieho kráľovstva tu a teraz.

Svätý František Saleský, ktorého oslavy štvorstého výročia smrti sa práve skončili, je jedným z najosobitejších a najplodnejších prorokov v dejinách Cirkvi, ktorý dokáže osvetliť veľkosť povolania každého človeka. Tak to bolo aj s mnohými laikmi zo všetkých spoločenských vrstiev, ktorých osobne sprevádzal a pomáhal im rozkvitnúť v záhrade, kam ich Pán umiestnil, k plnej svätosti. Svätý František Saleský zostáva stále novým a nenahraditeľným zdrojom inšpirácie pre tých, ktorí sa považujú za „saleziánov“, nech už sú v akomkoľvek životnom stave.

V nedávnom *Apoštolskom liste*, ktorý pápež František ponúkol všetkým rehoľným rodinám odvolávajúcim sa na charizmu svätého Františka Saleského, sa zdôrazňuje význam spirituality, ktorú ženevský svätec navrhol vo svojej dobe a ktorá je dnes mimoriadne aktuálna v teológii laikov:

„Skoro všetci, ktorí písali o nábožnosti, chceli poučovať osoby utiahnuté od hluku sveta alebo aspoň odporúčali nábožnosť, ktorá vedie do samoty. Mojm úmyslom je poučiť o nábožnosti tých, čo žijú v mestách, v rodinách a na dedinách, ktorých ich povolanie núti žiť v spoločnosti, vo svete.“²³

Preto sa veľmi mýlia tí, ktorí si myslia, že nábožnosť sa odsúva do nejakej chránenej a vyhradenej sféry. Skôr naopak, patrí každému a je pre každého, nech sme kdekoľvek, a každý ju môže praktizovať podľa svojho povolania. Ako napísal svätý Pavol VI. pri príležitosti štvorstého výročia narodenia Františka Saleského:

„Svätosť nie je výsadou tej či onej triedy, ale všetkým kresťanom je adresovaná naliehavá výzva: ‚Priateľu, postúp vyššie‘ (Lk 14, 10); všetci sú viazaní povinnosťou vystúpiť na Boží vrch, aj keď nie všetci tou istou cestou. ‚Nábožnosť musí inak prejavovať pán, remeselník, čašník, princ, vdova, mladá žena, nevesta. Ba čo viac, praktizovanie nábožnosti sa musí prispôbiť silám, záležitostiam a povinnostiam každého človeka.“²⁴

²² FRANTIŠEK: *Príhovor saleziánom zhromaždeným pri príležitosti kanonizácie blahoslaveného Artemida Zattiho*. Rím 8. október 2022.

²³ FRANTIŠEK SALESKÝ: *Introduction à la vie dévote*. I, 1: ed. Ravier – Devos, Paris 1969, 23.

²⁴ PAVOL VI.: *Epist. Ap. Sabaudiae gemma*. In: *IV centenario della nascita di san Francesco di Sales, dottore della Chiesa* (29. január 1967). In: AAS 59 (1967), 119.

Prekračovať svetské mesto, strážiť si vnútro, spájať túžbu po dokonalosti s každým stavom života, znovu objaviť stred, ktorý sa neoddeľuje od sveta, ale učí ho obývať, vážiť si ho, vzdávať sa od neho: to bol jeho zámer a naďalej je cennou lekciou pre každú ženu a každého muža našej doby.

Toto je koncilová téma všeobecného povolania k svätosti:

„Všetci veriaci v Krista akéhokoľvek povolania a stavu, vystrojení toľkými a takými spasiteľnými prostriedkami, sú Pánom povolaní, každý svojou cestou, na takú dokonalú svätosť, ako je dokonalý sám Otec.“²⁵

„Každý na svojej ceste.“

„Preto sa netreba dať odradiť, keď uvažujeme o vzoroch svätosti, ktoré sa zdajú nedosiahnuteľné. Matka Cirkev nám ich neponúka preto, aby sme sa ich snažili napodobniť, ale aby nás povzbudili kráčať po jedinečnej a špecifickej ceste, ktorú pre nás určil Pán. Dôležité je, aby každý veriaci rozoznal svoju vlastnú cestu a vyzdvihol to najlepšie, čo do neho Boh vložil (porov. 1 Kor 12, 7).“²⁶

Cirkev, „spoločenstvo povolaných“, podľa pôvodného významu tohto pojmu žije bohatstvom každého povolania, ktoré ju definuje. *Každé povolanie slúži všetkým ostatným a len tým, že sa dáva, môže vyjadriť a znovu objaviť svoju plnú identitu.* Dary nie sú súkromným a výlučným vlastníctvom skupiny. Ako pokrstení máme všetci účasť na Kristovom kňazstve, prorocke a kráľovstve toho, ktorý prišiel slúžiť a darovať život. Posvätnú službu možno chápať len ako službu spoločnému kňazstvu všetkých veriacich. Tak aj to, čo je typické pre stav laikov, je darom pre všetkých, ktorí vstupujú do života a povolania každého iného člena jedného Kristovho tela. „Sekulárny rozmer“ majú teda aj tí, ktorí patria k zasvätenému životu alebo zasvätenej službe: príbeh dona Bosca nám o tom ponúka nádherné dôkazy. Don Bosco je kňaz z Turínskej diecézy, ktorý založil dve kongregácie zasvätených mužov a žien a dve ďalšie laické združenia; a spolu s nimi a s mnohými ďalšími, ktorých vedel zapojiť, sa intenzívne ponoril do „storočia“, v ktorom žil, do života a problémov státisícov mladých, neohrozene prekonával veľké ťažkosti a hranice s plodnosťou, ktorá dodnes inšpiruje milióny ľudí – za hranicami národných, kultúrnych a náboženských rozdielov.

Byť kresťanom a byť laikom otvára cestu k tomu, aby laický, sekulárny talent prinášal ovocie s maximálnou intenzitou, zapájal ho do nekonečného bohatstva možností, ktoré sa otvárajú tým, ktorí žijú vo svete oživenom vierou, nádejou a láskou. Druhý vatikánsky koncil to jasne vyhlásil:

„Laici majú na základe vlastného povolania hľadať Božie kráľovstvo tak, že sa starajú o časné veci a usporadúvajú ich podľa Boha. Žijú vo svete, to jest venujú sa všetkým svetským povinnostiam a prácam každého druhu vo zvyčajných podmienkach rodinného a spoločenského života, s ktorými ich existencia takrečeno zrástla. Boh ich volá, aby sa vykonávaním svojho zamestnania v duchu *evanjelia ako kvas znútra* pričiňovali o posvätenie sveta a tak urobili Krista zjavným ostatným ľuďom, najmä svedectvom svojho života, jasom svojej viery, nádeje a lásky. Je teda ich osobitnou úlohou osvetľovať a usporadúvať všetky časné veci, ktoré sa ich

²⁵ LG, 11.

²⁶ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Totum amoris est*. In: *IV Centenario della morte di San Francesco di Sales*. LEV: Città del Vaticano 2022, 32 – 34.

bezprostredne týkajú tak, aby sa vždy diali a zveľaďovali podľa Krista a boli na chválu Stvoriteľa a Vykupiteľa.“²⁷

Úlohou *Komentára k Strenne* nie je definovať všetky oblasti a skutočnosti života, v ktorých prítomnosť laikov premieňa a môže sa stať tým kvasom Božieho kráľovstva, ktorý by nikto iný nedokázal „zmiesiť“ s rovnakou účinnosťou a schopnosťou. V každom prípade majú laici v Cirkvi široké a zložité spektrum možností a výziev, situácií, ktorým treba čeliť, ktoré sú zároveň mnohými výzvami pre tých, čo chcú byť „soľou zeme a svetlom sveta“. Vstúpiť do konkrétnosti „kde“, „kedy“ a „ako“ je cesta, ktorá sa otvára pred každým človekom a každou skupinou podľa ich špecifickej povahy. Cesta, na ktorú nás tohtoročná *Strenna* pozýva a vyzýva, aby sme sa na ňu vydali, zintenzívnili ju, prijali s odvahou a veľkorysnosťou, a tak aktualizovali posolstvo samotnej Cirkvi:

„Vo svetle viery sa nám otvára obdivuhodný horizont: početní laici, muži i ženy, ktorí vo svojom živote a vo svojej každodennej činnosti sú často nepovšimnutí, a dokonca nechápaní, neuznaní veľkými tejto zeme, ale Otec na nich hľadá s láskou, a sú neúnavnými pracovníkmi v Pánovej vinici, a tak sa stávajú pokornými, ale – silou Božej milosti – veľkými spolupracovníkmi na raste Božieho kráľovstva v dejinách.“²⁸

Niet pochyb o tom, že pre všetkých laických členov saleziánskej rodiny dnes – a pre zasvätených mužov a ženy, ktorí žijú deň čo deň obohatení svojím povoláním a komplementaritou – svet, spoločnosť, ekonomika a politika, sociálna činnosť v službe druhým, kresťanský život v každodennom živote sú a musia byť vždy *teologickým miestom stretnutia s Bohom*:

„Vlastným poľom ich evanjelizačnej činnosti je rozsiahly a zložitý svet politický, hospodársky a sociálny, ako aj svet kultúry, vied a umení, medzinárodného života a spoločenských komunikačných prostriedkov. Sú však ešte aj iné osobitne vhodné oblasti pre evanjelizáciu, ako manželská láska, rodina, výchova detí a dospelujúcej mládeže, pôsobenie na pracoviskách a ľudské utrpenie. Čím viac bude laikov naplnených duchom evanjelia, na ktorých padne zodpovednosť za prácu v týchto oblastiach a otvorene budú tejto práci oddaní, čím lepšie ju budú môcť zvládnuť a budú si vedomí, že majú vynaložiť všetky svoje kresťanské sily, ktoré často driemu skryté a nevyužívané, tým viac bude táto práca slúžiť na výstavbu Božieho kráľovstva a prinesie spásu v Kristu Ježišovi.“²⁹

5. RODINA DONA BOSCA POVOLANÁ BYŤ KVASOM

Don Bosco dokázal zapojiť toľkých ľudí, aby sa stali aktívnymi a iniciatívnymi protagonistami toho istého sna o spásu mladých. Don Giulio Barberis si starostlivo zapísal, čo don Bosco povedal starším mladíkom v oratóriu večer na sviatok svätého Jozefa 19. marca 1876, teda len niečo vyššie päť mesiacov po odchode prvých misionárov do Patagónie. S odkazom na pole a vinicu z evanjeliových podobenstiev a na základe svojich osobných skúseností z poľnohospodárskeho života pomáha mladým ľuďom na Valdoccu pochopiť, ako môže každý zohrať svoju úlohu, vždy vzácnu a dôležitú, pre rast Božieho kráľovstva. Je to rovnako laický, ako aj evanjeliový a cirkevný príklad toho, ako sme povolani spoločne realizovať svoje talenty, každý podľa svojho životného príbehu, schopností a povolania. Don

²⁷ LG, 31. Podotýkam, že kurzívu a tučné písmo som zvolil práve preto, aby som zdôraznil tému, ktorú chce tento *Komentár k Heslu 2023* osobitne vyzdvihnúť.

²⁸ ChL, 17.

²⁹ EN, 70.

Barberis sa tak ujíma slov dona Bosca, ktoré sa nám nepochybne zdajú teologicky nanajvýš relevantné:

„Božský Spasiteľ, a vy to pochopíte dosť dobre, poľom alebo vinicou okolo seba chcel povedať o Cirkvi a o všetkých ľuďoch na svete; žatva, ktorú treba zožať, spočíva v spáse duší, pretože všetky duše treba zhromaždiť a priviesť do Pánovej sýpky; ó, aká hojná je táto žatva; koľko miliónov ľudí je na tejto zemi! Koľko práce by bolo treba ešte vykonať, aby sa dosiahlo, že všetci budú spasení; ale *operarii autem pauci*, robotníkov je málo.

Pod robotníkmi, ktorí pracujú na Pánovej vinici, sa rozumejú všetci tí, ktorí nejakým spôsobom prispievajú k spáse duší. A dobre si všimnite, že robotníci tu neznamenajú len kňazov, kazateľov a svedníkov, ako sa možno niektorí domnievajú, ktorí sa iste ochotnejšie púšťajú do práce a bezprostrednejšie sa usilujú žať úrodu, ale nie sú sami a ani by nestačili. Robotníci sú všetci tí, ktorí nejakým spôsobom prispievajú k spáse duší; ako robotníci na poli nie sú len tí, ktorí zberajú obilie, ale aj všetci ostatní.

Pozrite sa na pole, na túto rozmanitosť robotníkov. Sú tí, ktorí orú, tí, ktorí obrábajú pôdu; iní, ktorí ju okopávajú motykou; iní, ktorí hrablami alebo palicou rozbíjajú hrudy a zarovnávajú ich; iní zasievajú semeno, iní ho prikrývajú; iní potom odstraňujú burinu, kúkoľ, plevy; niektorí vytrhávajú, iní kosia; ďalší potom v správnom čase zalievajú a pokračujú; na druhej strane iní žnú a robia snopy a „borle“ – v *piemontskom nárečí* to znamená hromadu snopov – a tí, čo nakladajú na voz, a tí, čo ho vozia; tí, čo obilie rozhadzujú, tí, čo ho mlátia; tí, čo obilie oddeľujú od slamy; iní ho lúpu – *zbierajú* –, čistia, prevejú, dávajú do vreca, odvážajú do mlyna a tu sa z neho robí múka; potom tí, čo ju preosievajú, tí, čo ju miesia, tí, čo ju pečú.

Vidíte, moji drahí, koľko rozmanitých pracovníkov je potrebných na to, aby sa žatve podarilo splniť svoj cieľ a vrátiť nám vytúžený rajsý chlieb. Ako na poli, tak aj v Cirkvi sú potrební rôzni robotníci, ale naozaj rôzni; niet takého, ktorý by mohol povedať: „Ja, hoci sa správam bezúhonne, nebudem nič platný pri práci na väčšiu Božiu slávu.“ Nie, to nech nikto nehovorí, každý môže nejakým spôsobom niečo urobiť.³⁰

Zrodili sme sa charizmaticky ako komunita a ako spoločenstvo ľudí z rôznych sociálnych prostredí, životných stavov, profesijných profilov..., ktorých spája to isté poslanie a motivuje ten istý charizmatický náboj, ktorý vie don Bosco sprostredkovať.³¹ Takýto charakter malo oratórium v rokoch svojho založenia – od roku 1841 do roku 1859 (18 rokov!), v ktorom sa stále výrazne prejavuje táto synergia Božieho ľudu, ktorý rôznymi spôsobmi spolupracuje na tom, aby sa z mladých ľudí, najviac ohrozených, stali „dobrí kresťania a čestní občania“. Je nepopierateľné, že sme sa od samého začiatku zrodili ako skupina Božieho ľudu: je to podstata našej charizmy a poslania.

Veľmi dobre si uvedomujem – a toto vedomie sa snažím sprostredkovať celej našej saleziánskej rodine – jednu obzvlášť zrejmu skutočnosť: len spoločne, len keď žijeme v spoločenstve, môžeme dnes urobiť niečo zmysluplné.

Celú Saleziánsku kongregáciu som dôrazne vyzval k spoločnému poslaniu s laikmi – výzva, ktorá slúži celej rodine dona Bosca – a jej neuposlúchnutie by v nie príliš vzdialenej budúcnosti viedlo k nebezpečnému bodu, z ktorého niet návratu.

Vyhlásil som:

„Naša 24. GK bola určite charizmatickou odpoveďou na ekleziológiu spoločenstva Druhého vatikánskeho koncilu. Dobré vieme, že don Bosco od samého začiatku svojho poslania na

³⁰ ISS, *Fonti salesiane: 1. Don Bosco e la sua opera*. LAS: Roma 2014, 716 – 717.

³¹ VECCHI, J. E.: o.c., 140 – 142.

Valdoccu zapojil do nej mnoho laikov, priateľov a spolupracovníkov, aby sa podieľali na jeho poslaní medzi mladými. Hneď na začiatku „vzbudil spoluúčasť a spoluzodpovednosť duchovenstva, laikov, mužov a žien“. ³² Je to teda napriek nášmu odporu **bod, z ktorého niet návratu**, pretože okrem toho, že zodpovedá pôsobeniu dona Bosca, operatívny model spoločného posolania s laikmi, ktorý navrhuje 24. GK, je v skutočnosti „v našich podmienkach ako jediný možný“. ³³

Máme teda **bod, odkiaľ niet návratu** pre dobro tých, čo sa rozhodnú a rozhodli vstúpiť do tohto štýlu posolania, formácie, spoločného života, ktorý otvára nové horizonty budúcnosti charizmy dona Bosca v plnom súlade s cestou, ktorou sa Cirkev ubera pod vedením pápeža Františka, nepochybne prorockého a príkladného.

Zároveň je tu aj ďalšie nebezpečné a riskantné **navracanie sa** tých, ktorým sa namiesto toho nepodarí alebo nechcú prekročiť tento prah a uzatvárajú sa do foriem autoreferenčnej izolácie: už nie sú v súlade s dobou v spôsobe prežívania a interpretácie saleziánskej prítomnosti a sú odsúdení na to, aby sa s pribúdajúcimi rokmi stali bezvýznamnými a zanikli.

Konečným cieľom posolania dona Bosca je popri spase jeho chlapcov aj premena spoločnosti. Široká a odvážna vízia dona Bosca, jeho neúnavná pracovitosť, jeho húževnatosť tvárou v tvár prekážkam... sa dajú vysvetliť len týmto horizontom sociálnej transformácie a evanjelizácie mladých v celosvetovom meradle.

Don Bosco sa neangažuje v politike, ale môže hovoriť so všetkými predstaviteľmi rôznych úrovní štátnej správy, pretože jeho angažovanosť je jasne orientovaná na dobro mladých, o ktorých sa nemôže nezačínať ten, komu leží na srdci ľudská spoločnosť a služba druhým – keďže verejná služba je a má byť aj pre dobro všetkých.

Preto náš spoločný hlas môže nájsť prístup a vypočutie ďaleko za konfesionálnymi hranicami, ak dnes budeme spoločne stelesňovať tú istú horlivosť v starostlivosti o mladých, ktorá nám bola daná ako charizma a ktorú nemôžeme dosiahnuť, ak nebudeme spolu ako *rodina dona Bosca*.

Komplementarita povolání v rodine dona Bosca, zjednotená ako saleziánska rodina a zjednotená s veľkým počtom laikov a laičiek vo svete spoločne v poslaní a formácii, sa stáva nevyhnutnou požiadavkou dnes a ešte viac v budúcnosti, ak nechceme zostať bezvýznamní.

A spoločenstvo v rodinnom duchu a v rámci rozsiahleho saleziánskeho hnutia je veľkým darom, ktorý máme ako vzácne dedičstvo.

6. V TIENI VEĽKÉHO STROMU S KRÁSNYMI PLODMI

Vo svojom liste na záver druhého seminára na podporu procesov blahorečenia a kanonizácie saleziánskej rodiny som napísal:

„Od dona Bosca až po naše dni rozpoznávame tradíciu svätosti, ktorej sa oplatí venovať pozornosť, pretože je stelesnením charizmy, ktorá má svoj pôvod u neho a ktorá sa prejavovala v mnohorakosti životných stavov a foriem. Hovoríme o mužoch a ženách, mladých a dospelých, zasvätených osobách a laikoch, biskupoch a misionároch, ktorí v rôznych historických, kultúrnych a spoločenských kontextoch v čase a priestore spôsobili, že saleziánska charizma žiari osobitným

³² Porov. 24. GK, č. 71.

³³ Porov. 24. GK, č. 39.

svetlom a predstavuje dedičstvo, ktoré zohráva účinnú úlohu v živote a spoločenstve veriacich a ľudí dobrej vôle.³⁴

S pokorou a hlbokým pocitom vďačnosti spoznáваме v Saleziánskej kongregácii a rodine veľký strom s mnohými plodmi svätosti. Títo svätí sú mladí, laici, mučeníci, ľudia, ktorí naplnili svoj život kvasom lásky, lásky, ktorá sa naplno rozdáva, verná Ježišovi Kristovi a jeho evanjeliu.

Ako vieme, ekleziológia poukazuje na to, že rôzne povolania majú spoločný krstný koreň a majú prispievať k rastu Božieho ľudu:

„V Cirkvi ako v communiu sú životné stavy v takom vzájomnom vzťahu, že sú navzájom na seba zamerané. Najbohatší zmysel rozličných stavov je iba jeden a všetkým spoločný: im všetkým je dané, aby predstavovali modalitu, podľa ktorej sa bude žiť rovnaká kresťanská dôstojnosť a povolanie ku svätosti v dokonalosti lásky. Tieto modalities sú súčasne rozlične komplementárne. Tak má každý z nich vlastné a nezameniteľné črty, a predsa stojí vo vzťahu k iným a k ich službe.“³⁵

Táto perspektíva naznačuje, že saleziánska charizma je úplná, keď sa povolanie a poslanie prežívajú vo vzájomnosti a komplementárnosti rôznych povolaní. Toto by mal byť hlboký zmysel saleziánskej rodiny: rozsiahle apoštolské hnutie pre spásu mladých.

Je zaujímavé, že medzi 173 svätými, blahoslavenými, ctihodnými, Božími služobníkmi našej rodiny je 25 laikov, ktorí vteliли saleziánsku charizmu v rodine, v saleziánskom dome, v sekulárnom živote, v povolaní, v privilegovanom priestore kresťanského svedectva a v rôznych sociálnych, historických a kultúrnych kontextoch. Považujem za veľmi vhodné pripomenúť ich ako svedectvo v rámci *Komentára* k tejto Strenne:

– Svätý **Dominik Savio**, tínedžer, prejav mladíckej svätosti, ovocie preventívnej milosti a vodca dlhého radu mladých svätcov.

– Blahoslavená **Laura Vicuňová**, tínedžerka, svedkyňa sily životodarnej lásky a pripomienka reality zranenej rodiny.

– Blahoslavený **Zefirín Namuncurá**, mladý Mapuche,³⁶ pripomínajúci hodnotu a úctu k domorodým kultúram a prácu na inkulturácii viery a charizmy.

– Blahoslavený **František Kęsy**, **Czesław Józwiak**, **Edward Kaźmierski**, **Edward Klinik**, **Jarogniew Wojciechowski**, mučeníci z Poznaňského oratória, svedkovia viery až po mučenie.

– Medzi blahoslavenými mučeníkmi španielskeho prenasledovania sú: **Alexander Planas Saurí** a **John de Mata Díez**, laickí spolupracovníci; **Thomas Gil de la Cal**, **Federico Cobo Sanz**, **Igino de Mata Díez**, traja aspiranti na saleziánsky život; **Bartolomej Blanco Márquez**, laik a snúbenec; **Teresa Cejudo Redondová**, manželka a matka, saleziáni spolupracovníci, ktorí sa angažovali v cirkevnej, sociálnej a spoločenskej oblasti vo svojom prostredí.

³⁴ FERNÁNDEZ ARTIME, A.: *Lettera di conclusione del II Seminario di promozione delle Cause di Beatificazione e Canonizzazione della Famiglia Salesiana*. Rím, apríl 2018.

³⁵ ChL, 55.

³⁶ Názov skupiny juhoamerických Indiánov.

- Blahoslavená **Alexandra Mária da Costová**, saleziánka spolupracovníčka, ktorá pripomína najvyššiu formu spolupráce, spojenie s Ježišovým vykupiteľským utrpením.
- Blahoslavený **Alberto Marvelli**, bývalý žiak oratória v Rimini, angažovaný v sociálnej a politickej oblasti.
- Ctihodná mama **Margita Occhienová**, materinská a ženská prítomnosť pri počiatkoch charizmy.
- Ctihodná **Dorota Chopiteová**, manželka a matka, ktorá „prijala“ a umožnila rast saleziánskej charizmy, voľbu chudobného života a schopnosť dať sa evanjelizovať chudobnými.
- Ctihodný **Attilio Giordani**, manžel a otec, ktorý stelesňuje saleziánsku radosť v rodine, v práci, v oratóriu, v misijných krajinách.
- Boží služobník **Simão** z kmeňa Bororo, ktorý prežíva saleziánske poslanie s otcom Rodolfom Lunkenbeinom a pripomína potrebu rozpoznať a prijať semená pravdy prítomné v každej kultúre a tradícii.
- Božia služobníčka **Matilda Salemová**, manželka a dobrodinka, ktorá daruje svoje veci a život pre plodnosť charizmy v sýrskej krajine a svedčí o sile spoločenstva medzi kresťanmi a o schopnosti spolužitia s veriacimi iných náboženstiev.
- Boží služobník **Antonino Baglieri**, dobrovoľník dona Bosca, ktorý vie byť v chorobe evanjeliovým kvasom.
- Božia služobníčka **Vera Grita**, saleziánka spolupracovníčka a učiteľka, nástroj mystického diela, ktoré zaväzuje každého kresťana, aby prinášal ovocie milosti Eucharistie.
- Boží služobník **Akash Bashir**, bývalý mladý študent z Pakistanu, ktorý položil svoj život za svojich bratov a sestry.

Spomedzi týchto početných a rozmanitých postáv svätosti by som chcel poukázať na ďalšie, ktoré nám ponúkajú významné a originálne svedectvo o laickej svätosti a podľa môjho názoru ukazujú tú mnohotvárnosť, teda bohatstvo aspektov, stránok, foriem a farieb laického života prežívaného v rôznych kontextoch, v rôznych storočiach, s rôznymi povolaniami, ale plného jednoduchej svätosti v každodennom živote. Tú svätosť „od vedľajších dverí“, ktorú je dobré vždy objaviť. Zastavím sa, aby som sa zamyslel.

▪ **Margita Occhienová, „mama“**

Vieme, ako sa don Bosco v začiatkoch oratória, keď uvažoval o tom, ako sa dostať z ťažkostí, vybral za svojím farárom do Castelnova a povedal mu o svojej potrebe a obavách. „Máš svoju matku,“ odpovedal farár bez zaváhania, „nech ide s tebou do Turína!“ Mama Margita prišla na Valdocco v novembri 1846 a počas desiatich rokov bola matkou stoviek chlapcov. V roku 1846 bolo otvorené len oratórium, kam chlapci prichádzali najmä v nedeľu. *Životopisné pamäti* hovoria o najmenej 800 účastníkoch. Počas týždňa, každý večer po práci v meste, prichádzali mladí ľudia z večernej školy. Ten krik si dokážeme predstaviť. Triedy obsadili kuchyňa a izbu dona Bosca, sakristiu, chór, kaplnku. Hlasy, spev, príchod a odchod. Bola tam s nimi aj mama Margita. Donovi Boscovi prišli na pomoc kňazi, ale i laici a neskôr aj ženy, aby priložili ruku k dielu. Ale iba mama Margita tam bola vždy na plný úväzok. Vďaka tejto

dispozícii bola každému drahá, a preto si ju všetci, ktorí ju poznali, vážili. Od prvého príchodu do Turína, hneď ako ju spoznali obyvatelia okolitých štvrtí, ju nevolali inak ako „mama“.

Tu sa jej život desať rokov prelínal so životom jej syna a so začiatkami saleziánskeho diela: bola prvou a hlavnou spolupracovníčkou dona Bosca; aktívnou dobrotou sa stala materským prvkom preventívneho systému. Nevzdelaná, ale plná múdrosti, ktorá pochádza zhora, bola aj pomocníčkou mnohých chudobných detí ulice, detí nikoho; na prvé miesto kládla Boha, obetovala sa pre neho v živote chudoby, modlitby a obety.

▪ **Bartolomej Blanco Márquez, mladý všestranný kresťan**

„Som robotník, narodil som sa rodičom, ktorí boli tiež robotníci. Žil som a žijem v prostredí chudoby a práce skromných vrstiev a cítim, ako mi v žilách koluje protest, občas umocnený ohňom mladíckeho nadšenia, energický protest proti tým, ktorí si myslia, že nie sme ľudia ako oni, pretože sme mali tú smolu – alebo možno osud – narodiť sa v chudobe, nosiť pracovné oblečenie a mať hrubé, mozolnaté ruky. Ale aby bolo jasné: som robotník a som katolík.“ Takto hovoril 19-ročný mladík, povolaním stolár, výrobca stoličiek, na zhromaždení Ľudovej akcie 5. novembra 1933 v Pozoblancu (Španielsko); čestný a odvážny mladý muž s neobyčajnou inteligenciou, skromného pôvodu, z robotníckeho stavu, obhajca práv ľudu a Cirkvi.

Narodil sa 25. decembra 1914 v Pozoblancu (Cordoba, Španielsko) a počas tzv. španielskej epidémie prišiel o matku. Ako dvanásťročný osirel po otcovi, musel opustiť školu a začať pracovať ako stolár. Keď v septembri 1930 prišli saleziáni do Pozoblancu, Bartolomej navštevoval oratórium a pomáhal ako katechéta a animátor. V otcovi Antoniovi do Muiñovi našiel direktora, ktorý ho povzbudzoval, aby pokračoval v intelektuálnej, kultúrnej a duchovnej formácii prostredníctvom účasti na študijných krúžkoch. Tento salezián mal byť až do Bartolomejovej predčasnej smrti jeho spovedníkom a duchovným sprievodcom. Príbuzní, priatelia a spoločníci si ho vážili pre jeho zmysel pre humor, apoštolské nasadenie a vodcovský postoj. Neskôr sa pridol ku Katolíckej akcii a stal sa jej tajomníkom. Tu vydal zo seba to najlepšie. Presťahoval sa do Madridu, aby sa špecializoval na apoštolát medzi robotníkmi v Robotníckom sociálnom inštitúte, vynikal ako výrečný rečník a znalec sociálnej otázky. Po získaní štipendia spoznal katolícke robotnícke organizácie vo Francúzsku, Belgicku a Holandsku prostredníctvom cesty organizovanej Robotníckym sociálnym inštitútom. Bol vymenovaný za delegáta katolíckych odborov a založil osem sekcií v provincii Cordoba.

Keď vypukla revolúcia, 30. júna 1936 sa Bartolomej vrátil do Pozoblancu a dal sa k dispozícii „občianskej garde“ na obranu mesta, ktorá sa po mesiaci vzdala druhej bojujúcej strane. Obvinili ho zo vzbury, odviekli do väzenia, kde pokračoval vo svojom príkladnom správaní: „Aby si človek zaslúžil mučenie, musí sa obetovať Bohu ako mučeník!“ Súdili ho a 29. septembra odsúdili na trest smrti v Jaéne. Po rozsudku zachoval pokoj, dôstojne sa bránil slovami: „Domnievali ste sa, že mi robíte zle, a namiesto toho mi robíte dobre, pretože mi vyrezávajú korunu.“

Listy, ktoré napísal svojej rodine a snúbenici v predvečer svojej smrti, sú toho jasným dôkazom. „Nech je toto moja posledná vôľa: odpustenie, odpustenie a odpustenie; ale zhovievavosť, ktorú chcem sprevádzať tým, že urobím všetko, čo je v mojich silách. Preto vás prosím, aby ste ma pomstili pomstou kresťana: odpláťte dobrom tým, ktorí sa mi pokúsili ublížiť,“ píše svojim tetám a bratrancom.

A svojej snúbenici Maruji napísal: „Keď mi zostáva už len pár hodín do posledného odpočinku, chcem ťa poprosiť iba o jedno: aby si sa na pamiatku našej vzájomnej lásky, ktorá v tejto chvíli ešte vzrastá, starala o spásu svojej duše ako o svoj hlavný cieľ, aby sme sa mohli stretnúť v nebi na celú večnosť, kde nás nikto nerozdelí.“

Jeho spoluväzni zachovali vzrušujúce podrobnosti o jeho odchode na smrť – išiel bosý, aby sa viac podobal Kristovi. Keď mu nasadzovali putá na zápästia, bozkával ruky milicionárovi, ktorý mu ich dával. Nesúhlasil s tým, aby ho strelili do chrbta, ako navrhovali. „Ten, kto zomiera za Krista,“ povedal, „musí tak urobiť zoči-voči a s obnaženou hrudou. Nech žije Kristus Kráľ!“ Padol s rozpaženými rukami v tvare kríža, posiaty guľkami vedľa duba 2. októbra 1936. Nemal ani 22 rokov. Blahorečený bol 28. októbra 2007 v Ríme.

▪ **Attilio Giordani, laik „à la don Bosco“**

Narodil sa 3. februára 1913 v Miláne. Už od prvých rokov sa vyznačoval veľkým nadšením pre saleziánske oratórium svätého Augustína a ako osemnásťročný sa venoval mladým, ktorí ho navštevovali. Celé desaťročia bol usilovným katechetom a stálym skvelým animátorom, jednoduchým a radostným. Dbal o liturgiu, formáciu, hry, voľný čas, divadlo. Miloval Boha celým svojím srdcom a vo sviatostnom živote, modlitbe a duchovnom vedení nachádzal zdroje pre život v milosti. Počas vojenskej služby, ktorá sa začínala v roku 1934 a končila postupne v roku 1945, prejavoval zmysel pre apoštolát medzi svojimi spolubojovníkmi. Bol zamestnaný v milánskom podniku Pirelli, kde šíril veselosť a dobrú náladu s najhlbším zmyslom pre povinnosť. 6. mája 1944 sa oženil s katechétkou Noemi D'Avanzovou. Mali tri deti: Piergiorgia, Mariagraziu, Paolu. Vo vlastnej rodine bol manželom a otcom plným hlbokkej viery a pokoja, vedome prísny a evanjeliovo chudobný v prospech tých najnúdznejších. Bez toho, aby rodine niečo vzal, urobil z oratória svoju druhú rodinu a dával deťom do služieb svoju bohatú tvorivosť a mimoriadne pedagogické umenie. Po dohode s manželkou Noemi odišiel do Mato Grosso (Brazília), aby sa podelil s deťmi o ich misijné angažovanie. Počas jedného stretnutia 18. decembra 1972, keď s nadšením a zápalom hovoril o povinnosti obetovať svoj život za iných, náhle pocítil slabosť. Svoju synovi ešte stihol povedať: „Pier, pokračuj ty.“ A zomrel na infarkt. Od 9. októbra 2013 je ctihodný. Jeho život ako apoštolsky angažovaného kresťana nabral taký rozhodný a osobný smer, že objavil (sú to všetko jeho vlastné myšlienky): „radosť zo služby Kristovi“; „nebyť dobrý len bez vynaloženia úsilia“; „žiť vo svete bez toho, aby som bol zo sveta“; „ísť proti prúdu“; „nehľadať, ale dávať“; „je potrebné žiť to, čo chceš žiť“. Toto dozrievanie sa rozvíjalo v rôznych etapách jeho života: ako dospievajúceho mladého vojaka, vojaka na grécko-albánskom vojenskom fronte, ako sa to odráža v jeho „Vojnovom denníku“. K výberu snúbenice Noemi Davanzovej ho viedli aj dôvody viery, ako jej napísal v jednom liste: „Keď ma Pán priblížil k tebe, postavil mi pred oči tvoju lásku a ducha oddanosti voči Spasiteľovým miláčikom, toto bol hlavný impulz, ktorý ma podnietil, aby som ťa požiadal stať sa mojou spoločnicou.“

Attilova viera bola taká veľká, že sa stala skutočne „znamením“ Božej prítomnosti – v jeho rodine, v oratóriu, vo farskom spoločenstve a pre všetkých, ktorí sa s ním stretávali; viera, ktorá namiesto toho, aby bola ohlasovaná, žiarila v jeho konaní a spôsobe bytia. „Miera našej viery sa prejavuje v našom živote.“

▪ Vera Grita, „malá učiteľka zo Savony“

Narodila sa 28. januára 1923 v Ríme, žila a študovala v Savone, kde získala pedagogickú kvalifikáciu. Ako 21-ročnú ju počas nečakaného náletu na mesto (1944) zvalil a ušliapal utekajúci dav, čo zanechalo trvalé následky na jej tele, ktoré navždy poznačilo utrpenie. Počas svojho krátkeho pozemského života zostala nepovšimnutá, učila v školách v ligúrskom vnútrozemí, kde si získala úctu a náklonnosť všetkých pre svoju dobrú a miernu povahu. V Savone, v saleziánskej farnosti Márie Pomocnice kresťanov, sa zúčastňovala na svätých omšiach a vytrvalo pristupovala k sviatosti zmierenia. Ako saleziánka spolupracovníčka od roku 1967 naplnila svoje povolanie v úplnom darovaní seba samej Pánovi, ktorý sa jej mimoriadnym spôsobom daroval v hĺbke jej srdca. Stal sa pre ňu „Hlasom“, „Slovom“, aby jej nadiktoval *Dielo živých svätostánkov*. Vera Grita pod vplyvom Božej milosti a s prijatím sprostredkovania duchovných vodcov odpovedala na Boží dar tým, že vo svojom živote, poznačenom únavou z choroby, svedčila o stretnutí so Zmŕtvychvstalým a s hrdinskou veľkodušnosťou sa venovala vyučovaniu a výchove svojich žiakov, prispievala na potreby svojej rodiny a svedčila o živote v evanjeliovej chudobe. Zomrela 22. decembra 1969 vo veku 46 rokov v nemocničnej izbe v Pietra Ligure.

Vera Grita svedčí predovšetkým o úplnom zameraní sa na Eucharistiu, ktoré sa stalo výrazným najmä v posledných rokoch jej existencie. Nemyslela na programy, apoštolské iniciatívy, projekty: prijala základný „projekt“, ktorým je samotný Ježiš, a to až do takej miery, že ho urobila svojím vlastným životom. Dnešný svet svedčí o veľkej potrebe Eucharistie.

Jej cesta každodennej neúnavnej pracovitosti ponúka aj nový laický pohľad na svätosť, stáva sa príkladom obrátenia, prijatia a posvätenia pre „chudobných“, „slabých“, „chorých“, ktorí v nej môžu spoznať samých seba a nájsť nádej.

Ako saleziánka spolupracovníčka Vera Grita žila a pracovala, vyučovala a stretávala sa s ľuďmi s osobitou saleziánskou citlivosťou: od láskavej prítomnosti, ktorá je diskretná, ale účinná, až po schopnosť dať sa milovať deťmi a rodinami; od pedagogiky dobra, ktorú uplatňovala svojím neustálym úsmevom, až po veľkorysú ochotu, s ktorou sa bez ohľadu na ťažkosti obracala prednostne k posledným, malým, vzdialeným, zabudnutým; od jej veľkorysého nadšenia pre Boha a jeho slávu až po cestu kríža, dovoliť, aby jej v stave choroby bolo všetko vzaté.

▪ Akash Bashir, svedok pevnosti a mieru

Bol exallievom dona Bosca a prvým Pakistancom, ktorého proces blahorečenia a kanonizácie práve prebieha. 15. marca 2015 sa obetoval, aby zabránil samovražednému atentátnikovi v masacre v Kostole svätého Jána v Youhannabade, kresťanskej štvrti v pakistanskom Lahore. Akash Bashir mal 20 rokov, študoval na Technickom inštitúte dona Bosca v Lahore a stal sa dobrovoľníkom v oblasti bezpečnosti.

Najpozoruhodnejšie je, aký silný bol tento jednoduchý mladý muž, keď sa postavil zlu a bojoval proti vražednému násiliu. Pred svojou smrťou povedal atentátnikovi: „Ja zomriem, ale teba do kostola nepustím.“ Táto veta vyjadruje silnú vieru a hrdinskú odvahu svedčiť o láske bez miery. Evanjelium štvrtej pôstnej nedele (15. marca 2015) ohlásilo Ježišove slová Nikodémovi: „Ved' každý, kto zle robí, nenávidí svetlo a nejde na svetlo, aby jeho skutky neboli odhalené. Ale kto koná pravdu, ide na svetlo, aby bolo vidieť, že svoje skutky koná v Bohu“ (Jn 3, 20 – 21). Akash tieto slová spečatil svojou krvou ako mladý kresťan. Zápasil s

mocou smrti, nenávisti a násilia a dosiahol, že svetlo a pravda zvíťazili. Biele rúcho vypral Baránkovou krvou, aby zažiarilo (porov. Zjv 7, 14).

Kontakt so svetom a saleziánska charizma posilnili v Akashovi tie dispozície dobroty a štedrosti, ktoré sa naučil v rodine a v kresťanskom spoločenstve. Akash Bashir je príkladom svätosti pre každého kresťana, príkladom pre všetkých mladých kresťanov na celom svete. A je nepochybne jasným charizmatickým znakom saleziánskeho výchovného systému. Akash je hlasom mnohých odvážnych mladých ľudí, ktorí dokážu obetovať svoj život pre vieru napriek ťažkostiam, chudobe, náboženskému extrémizmu, ľahostajnosti, sociálnej nerovnosti a diskriminácii. Život a mučenie tohto mladého Pakistanca nám umožňujú spoznať silu Božieho Ducha Svätého, ktorý je živý, prítomný na najmenej očakávaných miestach, v pokorných, v prenasledovaných, v mladých, v Božích maličkých.

▪ A nezabudnime na **Artemida Zattiho v roku jeho kanonizácie**

Bol to síce zasvätený rehoľník, *ale nemožno si nevšimnúť laický rozmer jeho svätosti*, ktorú prežíval v každodennom prejave lásky v jednoduchosti malej nemocnice a malej dediny. Je príkladom a vzorom zasvätenia sa svojmu ľudu v obetavej a trpezlivej práci, pričom Boh je jeho zdrojom, motiváciou vo viere a jediným a konečným cieľom jeho života. Ich životy, životy všetkých z nich a ich príklad sú ako „kvas v ceste“, ktorý pokračuje v raste kráľovstva v nás a vedľa nás.

Laici poskytujú humus pre rast viery.³⁷ Toto vyjadrenie Benedikta XVI. nám pripomína, že vďaka viere a angažovanosti v evanjelizácii mnohých laikov, manželov, rodín a kresťanských spoločenstiev sa kresťanstvo vo svete zakoreňuje a rozvíja. Vďaka milosti krstu viera rastie a šíri sa.

Podobne aj spomínaní laickí svedkovia saleziánskej svätosti a mnohí ďalší od *vedľajších dverí* dávajú *humus rastu saleziánskej charizmy*. Táto spoločnosť svätých nám pripomína, že pred skutkami a úlohami je to kvalita ľudských vzťahov, ktorá je privilegovaným miestom pre ohlasovanie evanjelia a rozkvet charizmy.

Takéto svedectvá nám pripomínajú univerzálne povolanie k svätosti, ktoré bolo také drahé svätému Františkovi Saleskému – ako sme už povedali – aj nášmu otcovi saleziánskej rodiny donovi Boscovi, keď mladým z oratória a pracujúcej triede navrhol cieľ svätosti ako cieľ otvorený pre všetkých, ľahko dosiahnuteľný a zameraný na nekonečné šťastie.

A to všetko s Máriou Pomocnicou kresťanov nablízku, tou, ktorá prijala Ježiša vo svojom panenskom lone, a preto je Matkou, Učiteľkou a Sprievodkyňou viery, najmä keď sprevádza mladé generácie na ich ceste k svätosti. Život každého z nich a ich príklad sú ako „kvas na chlieb“.

7. NAŠI MLADÍ AKO KVAS V DNEŠNOM SVETE

Posolstvo tohtoročnej *Strenny* by som chcel zakončiť záverečným slovom, ktoré je adresované našim mladým a ceste, ktorou sa chceme spoločne uberať, pretože aj oni nás chcú sprevádzať, tak ako my chceme sprevádzať ich:

„Chceme vám to povedať nahlas, z celého srdca. Byť tu pre nás bolo splnením sna: na tomto zvláštnom mieste, ktorým je Valdocco, kde sa začalo saleziánske poslanie, spolu so saleziánmi a

³⁷ BENEDIKT XVI.: *Katechéza zo 7. februára 2007.*

mladými pre saleziánske poslanie, s našou spoločnou túžbou byť svätými. Máte naše srdcia vo svojich rukách. Starajte sa o tento svoj vzácny poklad. Prosím, nikdy na nás nezabudnite a naďalej nás počúvajte. Turín 7. marca 2020.³⁸

Mladí ľudia sa v skutočnosti pripravujú na život, my ich na tejto ceste sprevádzame a nepochybujem o tom, že veľkou službou, ktorú by sme preukázali im, spoločnosti a Cirkvi, je pomôcť im uvedomiť si spoločenskú úlohu, ktorú musia zohrávať a na ktorú sa musia pripraviť. Preto sa tiež ako prví dozvedajú, že sú povolaní byť tým *kvason* v ľudskej rodine.

Pri príprave na písanie tohto *Komentára* som sa rozhodol vyhladať a prečítať si práve pre túto záverečnú časť *Strenny* niektoré z vyjadrení posledných troch pápežov – svätého Jána Pavla II., Benedikta XVI. a Františka – adresované mladým ľuďom, pretože som si bol istý, že ich posolstvá budú bohaté a veľmi silné. A práve takými sa mi zdajú byť: relevantnými, aktuálnymi a, odvážim sa povedať, „saleziánskymi“. A zároveň chcem dôrazne potvrdiť, aká ohromná, rozsiahla a náročná je úloha, ktorú majú mladí pred sebou v Cirkvi a vo svete, ak prijmú výzvu byť skutočnými mladými dneška, aktívnymi vo svojej kresťanskej a sociálnej angažovanosti a skutočným „kvason“ v ľudskej rodine.

Pápež Ján Pavol II. tri roky pred svojou smrťou v jednom zo svojich príhovorov navrhol osem hlavných výziev, ktoré sú autentickými návrhmi pre kresťanský, sociálny a politický život a záväzkom pre mladých, ktorí chcú prijať významné výzvy.³⁹ V skutočnosti ide o osem výziev, ktoré niektorí odborníci redukujú na jedinú, čo sa dá vyjadriť takto: *postaviť človeka do centra hospodárstva a politiky*. Úloha je nasledujúca: ochrana ľudského života v každej situácii, podpora rodiny a odstránenie chudoby (znížením zadlženosti, podporou rozvoja a otvorením spravodlivého medzinárodného obchodu), ochrana ľudských práv a úsilie o odzbrojenie (zníženie predaja zbraní a upevnenie mieru po skončení konfliktov), boj proti závažným chorobám a prístup všetkých k najnutnejším liekom, ochrana prírody a predchádzanie prírodným katastrofám a napokon dôsledné uplatňovanie medzinárodného práva a dohôd.

Pápež Benedikt XVI. vo svojej encyklike o integrálnom ľudskom rozvoji *Caritas in veritate*⁴⁰ vymenúva aktuálne výzvy, ktoré sú naliehavé a nevyhnutné pre život vo svete a do ktorých sa môžu zapojiť dnešní mladí, ako napríklad používanie zdrojov Zeme, rešpektovanie ekológie, spravodlivé rozdeľovanie dohier a kontrola finančných mechanizmov, boj proti hladu vo svete, podpora dôstojnosti práce, ľudská solidarita s najchudobnejšími krajinami, služba kultúre života, medzináboženský dialóg a budovanie mieru medzi ľuďmi a národmi.

Na záver **pápež František** navrhuje niekoľko náročných úloh pre nás kresťanov a ktoré čakajú na mladých, ktorí ich chcú prijať a zapojiť sa do nich so svojou vierou a angažovanosťou, pretože mnohí iní mladí trpia takýmto násilím a vykorisťovaním. Spomedzi jeho rôznych spisov (encyklík, apoštolských exhortácií a posolstiev mladým)⁴¹ by som rád spomenul tieto: existujú hrozné a bolestivé vojnové kontexty (a nemôžem nespomenúť nespravodlivú vojnu proti ukrajinskému ľudu, o ktorej všetci vieme, pretože trvá už jedenásť mesiacov); existuje mnoho ľudí a mladých ľudí, trpiacich násilím, ktoré sa prejavuje rôznymi spôsobmi: únosy, vydieranie, organizovaný zločin, obchodovanie s ľuďmi, otroctvo a

³⁸ 28. GK: *Akí saleziáni pre dnešných mladých? List mladých účastníkom kapituly*, Príloha 3, s. 121.

³⁹ JÁN PAVOL II.: *Príhovor veľvyslancom krajín akreditovaných pri Svätej stolici*. Rím 10. január 2002.

⁴⁰ Porov. BENEDIKT XVI.: *Encyclica Caritas in Veritate*. Rím 29. jún 2009.

⁴¹ Porov. ChV, 72 – 74; porov. FT, 25.

sexuálne vykorisťovanie, vojnové zločiny atď. Niektoré deti sú nútené stať sa vojakmi, vstúpiť do ozbrojených a zločineckých gangov, podieľať sa na obchodovaní s drogami. Nemálo detí a mladistvých je zotročených v sexbiznise a obchodovaní s ľuďmi. A nechýbajú ani ľudia a mladí ľudia, ktorí sú marginalizovaní, a dokonca umučení pre svoju etnickú príslušnosť alebo vieru. Nemožno zabúdať na bolesť migrácie (v neľudských situáciách) a pohromu xenofóbie.⁴² Odmietanie ľudí na celom svete, rasizmus a porušovanie všeobecných ľudských práv sú ďalšími skutočnosťami sveta, v ktorom je tiež množstvo bolesti.⁴³

Uvedomujeme si, že toto všetko a ešte oveľa viac ovplyvňuje ľudskú rodinu, v ktorej chceme byť kvasom, soľou a svetlom?⁴⁴ Dá sa povedať, že je to pesimistický pohľad? Nie, vôbec nie. Sám pápež František spomína mnohé pokroky, ktoré dnes existujú, ale ktoré idú ruka v ruku s „úpadkom etiky“:

„S veľkým imámom Ahmadom Al-Tayyebom neignorujeme pozitívny vývoj, ktorý sa deje vo vede, v technológii, medicíne, priemysle a sociálnej starostlivosti, predovšetkým v rozvinutých krajinách. Napriek tomu, chceme zdôrazniť, že súčasne s týmto historickým, veľkým a cenným pokrokom sa prejavuje etický úpadok, ktorý ovplyvňuje konanie na medzinárodnej úrovni a oslabuje duchovné hodnoty i zmysel pre zodpovednosť. Všetko to prispieva k šíreniu všeobecného pocitu frustrácie, izolácie a beznádeje [...]. V ohniskách napätia sa hromadia zbrane i munícia a deje sa to v celosvetovej situácii ovládanej neistotou, sklamaním i strachom z budúcnosti, kontrolovanej krátkozrakými ekonomickými záujmami“. Okrem toho si všímame „vážne politické krízy, nespravodlivosť a nerovnomerné rozdelenie prírodných zdrojov“. [...] Na medzinárodnej úrovni vládne vzhľadom na tieto krízy vedúce k smrti miliónov detí, ktoré zomierajú vychudnuté na kosť z dôvodu chudoby a hladu, neakceptovateľné ticho.“⁴⁵

Táto skutočnosť je príležitosťou pre nás všetkých, ale najmä pre mladých, aby sme pocítili Pánovo volanie žiť svoj kresťanský a tiež saleziánsky život (v rámci rodiny dona Bosca) ako veľkú úlohu.

Túto úlohu a výzvu pripomenul už pápež Pavol VI. na konci Druhého vatikánskeho koncilu v posolstve adresovanom mladým, v ktorom povedal:

„Vám, mladým mužom a ženám celého sveta, chce Koncil adresovať svoje posledné posolstvo. Lebo ste to vy, kto prevezme pochodeň z rúk svojich otcov a bude žiť vo svete v okamihu najväčších premien v jeho dejinách. Vy ste tí, ktorí si zoberú to najlepšie z príkladu a učenia svojich rodičov a učiteľov a vytvoria spoločnosť zajtrajška: buď sa zachránite, alebo s ňou zahyniete. [...] A budujte v nadšení lepší svet, než je ten súčasný!“⁴⁶

Túto žiadosť, ktorá sa obracia na nás všetkých, aby sme boli skutočným kvasom v ľudskej rodine, adresujem dnes s hlbokým presvedčením vám všetkým, drahí mladí. Tieto výzvy si vyžadujú, aby ste svojím životom, vzdelaním, štúdiom, prácou a povolaním povedali áno alebo nie svojmu záväzku budovať spravodlivejší a bratskejší svet. Tieto výzvy vás stavajú na

⁴² FT, 38 – 40.

⁴³ Tamže, 18 – 24.

⁴⁴ Chcel by som veľmi zdôrazniť to, čo napísal hlavný predstavený don Pascual Chávez o saleziánskej rodine na obranu života vo všetkých jeho zmysloch a rozmeroch. Je to veľmi bohatý zoznam nášho súčasného úsilia (ktoré sa týka aj mladých ľudí). Porov. CHÁVEZ, P.: Milovať všetko a neznášať nič z toho, čo si stvoril... *Milujúci Pán života* (Múd 11, 24. 12, 1). In: ID., *Okružné listy saleziánom* (ACG 396, 2006, List 019). LAS: Rím 2021, 604 – 605, 609 – 617.

⁴⁵ FT, 29., v ktorom sa cituje aj dokument o ľudskom bratstve pre svetový mier a spoločné spolužitie, Abú Dhabi (4. februára 2019): *L'Osservatore Romano* 4. – 5. februára 2019, s. 6.

⁴⁶ PAVOL VI.: *Posolstvo mladým*. Rím 8. december 1968.

križovatku prijatia alebo odmietnutia náročného a vzrušujúceho života, do ktorého vložíte všetky svoje sily a energiu podľa Božieho sna pre každého z vás.

A určite sa od vás nežiada žiadne zvláštne, mimoriadne hrdinstvo, ale len – ale už to je veľa – aby ste využili svoje dary a talenty, ktoré každému z vás dal Boh, a zaviazali sa rásť vo viere, v pravej Láske, v bratstve a v službe v prospech všetkých, najmä tých najmenších, tých, ktorých sa život dotýka najviac, tých, ktorí majú najmenej príležitostí.

Zdá sa mi, že je to vzácna ponuka pre každého mladého kresťana a saleziána, ktorý chce byť dnes učeníkom-misionárom Pána, a zároveň výzva a ponuka takej dôstojnosti a rozsahu, že ju možno bez akejkolvek skromnosti ponúknuť každému mladému človeku, ktorý chce naplno žiť svoj ľudský údel, či už je kresťanom, alebo vyznáva iné náboženské presvedčenie, alebo sa snaží žiť podstatný a autentický humanizmus, a zároveň vás vedie k životu mimo „zón pohodlia“, ktoré vás môžu uspať ako sirény svojimi piesňami.

Spomenul som humanizmus a na záver by som chcel výslovne spomenúť tento „saleziánsky humanizmus“, ktorým môžeme vychovávať všetkých mladých ľudí zo všetkých národov sveta v saleziánskej prítomnosti, pretože:

„Na jeho základe don Bosco vedel oceniť všetko pozitívne, čo je zakorenené do života ľudí, do stvorených vecí, do udalostí dejín. Preto prijímal autentické hodnoty tohto sveta, zvlášť ak boli milé mladým. Začlenil sa do toku kultúry a ľudského rozvoja svojej doby, pričom podnecoval dobro a odmietal bedákať nad zlom. Múdro sa usiloval o spoluprácu s mnohými ľuďmi, pretože bol presvedčený, že každý má nejaké dary, ktoré treba objaviť, uznať a oceniť. Veril v silu výchovy, ktorá podporuje rast mladého človeka a povzbudzuje ho, aby sa stal statočným občanom a dobrým kresťanom. Vždy a za akýchkoľvek podmienok sa spoliehal na prozreteľnosť Boha, ktorého prijímal a miloval ako Otca.“⁴⁷

Na záver ďakujem Pánovi za taký krásny a plný život v našej saleziánskej rodine v službe evanjeliu a prosím Pána za celú Cirkev a za nás ako súčasť tej istej Cirkvi, „ktorú poslal Kristus zjavovať a odovzdávať Božiu lásku všetkým ľuďom a národom“, ⁴⁸ aby sme prijali radostnú úlohu *evanjelizácie*.

Nech nám všetkým naša Matka Pomocnica kresťanov pomáha byť učeníkmi-misionármi, malými hviezdami, ktoré odrážajú jej svetlo. A prosíme, aby sa srdcia otvorili a s radosťou prijali ohlasovanie spásy, ktorou je sám Boh v Ježišovi.

don Ángel Fernández Artime SDB

hlavný predstavený

⁴⁷ Chàvez, P.: *Prostredníctvom pedagogiky dobroty ponúkame mladým ako don Bosco vychovávateľ evanjelium radosti. Heslo na rok 2013* (ACG 415). 2013, s. 19 – 20.

⁴⁸ *Ad Gentes*, 10.

Obsah

AKO KVAS V DNEŠNEJ ĽUDSKEJ RODINE	1
Úvod	3
1. Kvas kráľovstva	4
2. Božie kráľovstvo, ktoré sa rodí v našom svete, uprostred svetiel a tieňov	5
3. <i>Ľudská rodina</i> potrebuje zodpovedných synov a dcéry	6
4. Laik: kresťan, ktorý „posväcuje svet znútra“	7
5. Rodina dona Bosca povolaná byť kvasom	13
6. V tieni veľkého stromu s krásnymi plodmi	15
▪ Margita Occhienová, „mama“	17
▪ Bartolomej Blanco Márquez, mladý všestranný kresťan	18
▪ Attílio Giordani, laik „à la don Bosco“	19
▪ Vera Grita, „malá učiteľka zo Savony“	20
▪ Akash Bashir, svedok pevnosti a mieru	20
▪ A nezabudnime na Artemida Zattiho v roku jeho kanonizácie	21
7. Naši mladí ako KVAS v dnešnom svete	21

Pozn. pro české čtenáře: Slovenský preklad používa slovo 'Heslo'. U nás jsme se rozhodli používat italský originál 'Strenna', proto se schválením překladatele textu používáme toto slovo. V poznámkách označující zdroj je však slovo 'Heslo' ponecháno.

Ángel Fernández Artime
**AKO KVAS V DNEŠNEJ
ĽUDSKEJ RODINE**

(laický rozmer rodiny dona Bosca)

Komentár k Strenne na rok 2023

Vydalo Vydavateľstvo DON BOSCO,
Miletičova 7, 821 08 Bratislava 2,
v roku 2023.

www.donbosco.sk

donbosco@donbosco.sk

Jazyková úprava Adriana Reguliová

Sadzba Vydavateľstvo DON BOSCO